

ЯК ОРГАНІЗУВАТИ ТВОРЧУ ДІЯЛЬНІСТЬ УЧНІВ ПТНЗ

Л.В.Сліпчишин, старший науковий співробітник
Львівського науково-практичного центру Інституту професійно-технічної
освіти НАПН України, кандидат педагогічних наук

Для відродження української національної культури необхідно розв'язати комплекс завдань щодо збереження усталених у часі та потужних за характером матеріально-художнього наповнення традицій, їх вивчення і поширення. У зв'язку з цим зросла потреба у поглиблених дослідженнях освітніх процесів щодо збереження, поширення і вивчення традицій у різних форматах. З метою планомірного і координованого відродження традицій народних художніх промислів, збереження їх автентичності та унікальності створено низку нормативно-правових документів [2–4]. Крім того 2013 рік був оголошений в Україні роком творчості, що привернуло особливу увагу до навчальних закладів, у стінах яких відбувається прилучення учнів до народних традицій.

У державі разом із соціально-економічними інноваційними трансформаціями також зазнають змін художні традиції різних народних ремесел і промислів (вишивка, ткацтво, народний одяг, ковальство тощо). З'являється нова тематика, яка відображає загальні тенденції, притаманні народному мистецтву в конкретний історичний період. Сьогодні спостерігається тенденція до відродження і вдосконалення ремесла, а для його збереження і поширення популяризуються народні промисли і фахова освіта. Оскільки народні художні промисли є організованим виробництвом творів декоративно-ужиткового мистецтва, призначених для реалізації, то підготовка таких фахівців є актуальним завданням професійної і зокрема професійно-технічної освіти. Специфіка народних художніх промислів і ремесел полягає в тому, що художній досвід набувається не лише в умовах спеціального

навчального закладу, але й в позаурочній роботі, в гуртках художньої та художньо-технічної творчості, а також самостійно.

Як зазначено в директивних документах МОН України [1] з питань розвитку позашкільної освіти її заклади і надалі залишаються осередками всієї організаційно-масової роботи з дітьми та молоддю, забезпечуючи їх змістовне дозвілля через участь у творчих конкурсах, фестивалях, виставках тощо. У системі професійно-технічної освіти також є позашкільні заклади, в заходах яких учні можуть проявити свої здібності та таланти, задовольнити потреби у творчій роботі обраного напрямку, здобути додаткову освіту, в тому числі й професійного спрямування. Результатом спільної роботи ПТНЗ і позашкільного закладу є виховання майбутнього фахівця з високою загальною культурою, з сформованим стійким інтересом до творчої діяльності, практично підготовленого виконувати творчі завдання, які мають професійний характер або відповідають його потребам.

Потреба в тісній співпраці позашкільного закладу і ПТНЗ є надзвичайно актуальною, адже в системі ПТО навчається значна частина учнів із соціально незахищених категорій, батьки яких не мають можливості забезпечити змістовне дозвілля своїм дітям. Державна позашкільна освіта дає можливість залучити учнів ПТНЗ до культурних цінностей і спадщини, створює умови для додаткової освіти та підвищення професійної майстерності, соціалізації через участь у різних формах позаурочної роботи. У такому позашкільному закладі керівниками гуртків в основному є викладачі і майстри виробничого навчання, які мають відповідну підготовку, знання і вміння. У зв'язку з цим здійснюються пошуки шляхів удосконалення співпраці ПТНЗ із позашкільним закладом у системі ПТО щодо забезпечення наступності та неперервності навчання і виховання, творчого та інтелектуального розвитку учнів, їх спрямованості на самореалізацію, надання системної підтримки обдарованій молоді.

У гуртковій роботі (участь в якій є добровільною і вмотивованою) здійснюється підготовка майбутніх майстрів народного мистецтва, зростає їх виконавська майстерність, народжуються нові творчі особистості. Керівники

гуртків як носії кращих традицій народного мистецтва певного виду, що склались на певній території на основі колективного освоєння і спадкоємного розвитку цих традицій в процесі творчої праці поколінь майстрів народних художніх промислів, організують роботу з передачі власного художнього досвіду і традицій народного мистецтва. Участь учнів ПТНЗ у гуртках художньої та художньо-технічної творчості відкриває доступ до художньої спадщини, що допомагатиме збагаченню їхньої творчості новими ідеями.

У цьому контексті актуальними питаннями є: залучення педагогів ПТНЗ до організації творчої діяльності учнів у гуртках; створення навчально-розвивального середовища, в якому функціонують гуртки; пошуки і впровадження інноваційного досвіду в практику роботи гуртків; модернізація системи науково-методичної роботи в позашкільному закладі на основі інноваційних технологій; удосконалення навчальних програм, змісту, форм і методів навчання і виховання. Це передбачає активну участь керівників гуртків і педагогів позашкільного закладу в дослідно-експериментальній роботі.

Львівський державний будинок техніки (ЛДБТ), який функціонує в системі ПТО області з 1986 р., займає третє місце в Україні серед позашкільних закладів за кількістю учнів, охоплених гуртковою роботою (900 чол.). Незважаючи на те, що цю роботу організують висококваліфіковані педагоги, все ж існують проблеми різного характеру, які необхідно розв'язувати на науковій основі. З цією метою на базі ЛДБТ створено експериментальний педагогічний майданчик Львівського науково-практичного центру Інституту професійно-технічної освіти НАПН України за темою “Науково-методичне забезпечення позаурочної діяльності учнів ПТНЗ у гуртках художньо-прикладної творчості”.

Мета дослідно-експериментальної роботи полягає в теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці розробленого науково-методичного забезпечення позаурочної діяльності учнів ПТНЗ у гуртках художньої, художньо-прикладної та художньо-технічної творчості. Основні завдання дослідження: з'ясувати особливості організації позаурочної гурткової

діяльності учнів ПТНЗ; виявити сучасні тенденції розвитку творчих здібностей учнів в умовах гурткової роботи; обґрунтувати доцільність створення малої художньої академії в системі професійно-технічної освіти регіону; обґрунтувати організаційно-педагогічні засади вдосконалення творчої діяльності учнів в умовах роботи гуртків різних видів творчості; розробити та експериментально перевірити науково-методичне забезпечення позаурочної діяльності учнів ПТНЗ у гуртках. Термін проведення експерименту: 2013 –2015 рр. Науковий керівник – к.пед.н., с.н.с. Л.В.Сліпчишин, науковий консультант – д.пед.н., с.н.с. А.В.Литвин, консультант–координатор – директор Львівського державного будинку техніки Р.С.Вахула.

Протягом 2013 р. проводився пошуково-констатувальний етап науково-дослідної роботи, у ході якого було встановлено, що в системі ПТО області станом на початок 2013 року функціонувало 200 гуртків, серед яких: прикладної творчості – 15,5% (31, з них один – гурток народних промислів), різьби по дереву та ковальства – 17,5 % (35, з них 9 гуртків по металу і 3 – народні художні промисли), тобто 33% від загальної кількості гуртків. У ПТНЗ художнього профілю функціонували такі гуртки: ДНЗ “ЛВПХУ” – 1 гурток прикладної творчості; ХПТУ №14 – 2 гуртки – прикладної творчості та плетіння з рогами; ВПУ №34 – 1 гурток прикладної творчості; Стрийське ВХПУ – 2 гуртки – ковальства і різьб’ярства.

Проведене анкетування керівників гуртків художнього спрямування показало, що: лише 7% мають художню освіту, тому мистецький аспект роботи для них не складає труднощів; 40% викладачів і 20% майстрів, які є керівниками, мають комплекти навчально-методичного забезпечення роботи гуртка, а решта створюють власні колекції виробів для роботи в гуртку та шукають інформацію в різних джерелах. На питання “За рахунок чого можна покращити роботу гуртків” були отримані такі відповіді: 55% респондентів вважають, що необхідно краще матеріально забезпечувати роботу гуртків; 25% – методично допомагати (літературою, розробками, обмін досвідом); 20% – потребують психолого-педагогічної інформації щодо організації творчої

діяльності учнів, поглиблення педагогічних знань щодо позашкільної освіти.

Кількість платних гуртків у навчальному закладі залежить від контингенту – один платний гурток на 250 учнів, хоча за останньою вимогою МОН гуртковою роботою має бути охоплено не менше 70% учнів. Тому в навчальному закладі функціонує 1-3 гуртка на платній основі, а решта керівників заохочуються на розсуд адміністрації навчального закладу. Відповідно до нормативних документів ЛДБТ фінансує 36 гуртків, якими охоплено 900 учнів. Він також здійснює координацію роботи і тих гуртків, які функціонують у навчальних закладах за рішенням адміністрації. Результативність функціонування гуртків з різних видів творчості визначається новизною, рівнем виконання, глибиною задуму робіт, які демонструються на щорічному звіті в навчальному закладі та святі ПТО. Багаторічна співпраця ЛНПЦ ПТО НАПН України і ЛДБТ щодо моніторингу творчих досягнень у таких заходах дозволила виявити тенденції у розвитку творчих здібностей учнів ПТНЗ і визначити конкретні напрями взаємодії.

Виявлено, що координаційна робота ЛДБТ проводиться у таких напрямках: ознайомлення керівників гуртків із нормативно-правовим забезпеченням позашкільної освіти (законами, указами, розпорядженнями, наказами як Президента України, так і МОН), забезпечення науково-методичною документацією і надання методичної допомоги; організаційне забезпечення гурткової роботи та презентації її результатів. Загальне керівництво спрямоване на підвищення ефективності гурткової роботи, в якій інтегруються три типи діяльності – дозвілля, творчість і пізнання. На яку саме діяльність зроблено акцент, залежить від профілю училища і гуртка. В ПТНЗ художнього профілю гуртки художньо-прикладної творчості акцентують увагу на розвиток творчості на компетентнісній основі (якщо профіль гуртка збігається з профілем спеціальності) або освоєнні нового виду творчості. Одночасно здійснюється розвиток творчих здібностей та обдарованостей учнів, формуються в них навички самоосвіти і самореалізації, самостійного пізнання, пізнавальна, творча і практична компетентності. На думку багатьох керівників

гуртків, для підвищення методичної компетентності педагогів доцільно проводити майстер–класи, розробляти методичні вказівки і рекомендації щодо висвітлення різних тем, застосувувати сучасні підходи і технології.

З'ясовано, що основними проблемами організації творчої діяльності в умовах гурткової роботи є: недостатня кількість науково-методичної та навчально-методичної літератури для забезпечення ефективної роботи гуртків; низький рівень матеріально-технічного забезпечення; недостатній рівень методичної компетентності керівників з організації творчої роботи в гуртках на основі наукових підходів (компетентнісного, інтегративного та особистісно орієнтованого), психолого-педагогічних знань щодо творчої діяльності, розвитку творчого мислення, здібностей та обдарувань учнів.

Протягом року в рамках експериментальної роботи було проведено круглий стіл на тему: “Організація творчої діяльності учнів професійно-технічних навчальних закладів”, в якому взяли участь науковці ЛНПЦ ПТО, педагоги ЛДБТ і керівники гуртків із різних навчальних закладів, а також два семінари з керівниками гуртків. Учасники заходів дійшли спільного висновку про те, що ключовою проблемою ефективної гурткової роботи є вивільнення творчого потенціалу учнів, для реалізації якого педагогам потрібно чимало знати: за яких умов реалізуються творчі можливості учнів, якими шляхами учні включаються у творчий процес, індивідуальні особливості творчого процесу тощо. Також було зазначено, що інноваційний розвиток творчих здібностей учнів ПТНЗ можливий на основі інтраперсонального підходу.

Серед учнівської молоді ПТНЗ проводиться значна робота з популяризації різних видів творчості, мета якої зацікавити учнів у професійній творчості. Щороку проводиться огляд-конкурс технічної та художньо-прикладної творчості серед навчальних закладів ПТО м. Львова та області. У процесі підготовки до нього учні в гуртках поглиблюють знання щодо винахідництва та раціоналізації, вивчають традиції українського народного мистецтва, що сприяє вихованню в них шанобливого ставлення до культурної спадщини, зокрема й професійного характеру.

Таким чином, аналіз стану практики гурткової роботи з художньої, художньо-прикладної та художньо-технічної творчості та проблем, які існують в її організації, дозволяють зробити висновок про те, що ефективність роботи гуртків покращиться за умов: по-перше, підвищення рівня психолого-педагогічних знань керівників гуртків щодо творчої діяльності людини, для чого необхідно розробити методичні рекомендації та навчальний курс з основ психології та педагогіки творчості; по-друге, створення інноваційного навчально-методичного забезпечення для підвищення художньої підготовки учнів в умовах гурткової роботи; по-третє, створення спеціального середовища для розвитку художньо-творчого потенціалу особистості, зокрема малої академії наук; по-четверте, виховання потреби в мистецькій самоосвіті та художній самореалізації, що потребує поглибленого вивчення мистецьких основ обраного виду творчості в умовах малої художньої академії. Це орієнтує на напрями експериментальної роботи, які відпрацьовуватимуться у подальшому.

ЛІТЕРАТУРА

1. Інформаційні матеріали і методичні рекомендації з питань розвитку позашкільної освіти та організації навчально-виховного процесу в позашкільних навчальних закладах в 2012-2013 навчальному році / Додаток до листа МОНМС від 28.08.2012 № 1/9-604 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/pozashk_osv/30874/
2. Про заходи щодо відродження традиційного народного мистецтва та народних художніх промислів в Україні / Указ Президента України № 481/2006 від 06 червня 2006 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=481%2F2006>
3. Про збереження та розвиток народних художніх промислів України в ринкових умовах / Постанова Верховної Ради України № 3686-ХІІ від 15 грудня 1993 р. // Відомості Верховної Ради. – 1994. – № 1. – С. 4.
4. Про народні художні промисли / Закон України // Відомості Верховної Ради

України. – 2001. – № 41. – С.199. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://zakon.rada.gov.ua>.

Розглядаються важливі аспекти взаємодії професійно-технічних і позашкільних навчальних закладів з розвитку творчих здібностей учнів. Ключові слова: професійно-технічний навчальний заклад, позашкільний навчальний заклад, творча діяльність, творчі здібності, гурток.

ЯК ОРГАНІЗУВАТИ ТВОРЧУ ДІЯЛЬНІСТЬ УЧНІВ ПТНЗ

Сліпчишин Л.В.

Рассматриваются важные аспекты взаимодействия профессионально-технических и внешкольных учебных заведений по развитию творческих способностей учеников. Ключевые слова: профессионально-техническое учебное заведение, внешкольное учебное заведение, творческая деятельность, творческие способности, кружок.

КАК ОРГАНИЗОВАТЬ ТВОРЧЕСКУЮ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ УЧАЩИХСЯ ПТУЗ

Слипчишин Л.В.

The important aspects of co-operation of vocational schools and out-of-school educational establishment from development of creative capabilities of students are examined. Keywords: vocational school, out-of-school educational establishment, creative activity, creative capabilities, group/

HOW TO ORGANIZE CREATIVE ACTIVITY OF THE VOCATIONAL SCHOOLS' STUDENTS

Slipchyshyn L.

УДК 377.036